

Egyetemi doktori (PhD) értekezés tézisei

**Rekrutáció és pályaszocializáció regionális
összehasonlításban**
**Mentőtiszt szakirányon tanuló hallgatók érték- és
pályaorientációja**

Szelesné Árokszállási Andrea

Témavezető: Dr. Murányi István

DEBRECENI EGYETEM

Humán Tudományok Doktori Iskola

Nevelés- és Művelődéstudományi Doktori Program

Debrecen, 2016.

1. Az értekezés célkitűzése és a téma körülhatárolása

Az ifjúsági életszakaszban zajló felnőtté válás folyamatának egyik központi feladata a pályaválasztás. Az egyén pályaválasztása az oktatási rendszer gazdasági, személyiségformáló és kultúra (ennek fontos részei a szakmai tudások) átörökítő funkciójának értelmezési keretében érthető meg igazán. Az oktatási rendszer funkciói integrálódnak az egyén, az intézmény és rendszerszinten. Azonban az oktatási rendszer részben és közvetett módon képes befolyásolni az egyén tudásának gyarapodását és a személyiség fejlődését. Ezért az egyéni, intézményi és rendszerszintű mozzanatok megkülönböztetése nagyon fontos az oktatási rendszerben zajló folyamatok megértése miatt. A pályaválasztást és a későbbi pályasikert, vagy pályakudarcot különböző tényezők befolyásolják. Az egyik legfontosabb tényező a családi hatás, a szakma világa és összetettsége, a képzési lehetőségek, a társadalmi közvélemény, a szakma presztízse, valamint a képzőintézmény pályaszocializációs hatása. A fiatalok személyiségén keresztül ható tényezők szintén fontosak, mint a képességek, hajlamok, kívánságok, munkával kapcsolatos beállítottság, a szakma ismerete és az önismeret.

Az oktatási rendszer átalakulásának egyik látványos eleme, hogy kitolódott a választás kor éve, egyre hosszabb az általános képzés és új intézménytípusok jelentek meg (ISCED 3). Ezzel együtt a felsőoktatás funkcióbővülése (általános képzés, szakképzés, professzionális képzés, tudományos képzés) mellett tartalmi és strukturális változások történtek. A tömegesedő felsőoktatásban a szakképzések ISCED 4-6 között helyezkednek el. Az iskolarendszer ezen szintjeinek feladata és témája a pályaválasztás. A pályaválasztási döntésből következtetéseket tudunk levonni a hallgató életpálya elkötelezettségéről. Munkánkban feltártuk azokat az individuális, intézményi és társadalmi tényezőket, amelyek leginkább befolyásolták egy speciális professzió, a mentőtiszt szakma választását, ezzel segítve a pályaalakulási folyamatot a szakmai szocializáció során a felsőoktatásban. Mivel az ifjúsági életszakaszban zajlik az értékek kialakulásának alapozása, ezért arra is törekedtünk, hogy jellemezzük a mentőtiszt hallgatók értékrendszerének két szegmensét, az általános preferenciák rendszerét és a munkaértékeket.

Az elmúlt évtizedben olyan folyamatok zajlottak le a felsőoktatásban, melynek következtében jelentősen átalakult az ágazat intézményrendszere. A felsőoktatás céljai között nemcsak a szaktudással rendelkező magatartás minta kialakítása, hanem a társadalom számára fontos munkavégzés szándékának a formálása is szerepel. Az intézményrendszer horizontális és vertikális expanziója, a képzési struktúra átalakítása, a felsőoktatás iránti megnőtt

társadalmi igény eredményeként megváltozott a hallgatótársadalom. Az intézmények korábbi meritési bázisa átalakult, és bekerülnek a felsőoktatásba az elmúlt fél évtizedhez képest alacsonyabb státusú tanulók, akiknek nehézségeket jelenthet a felsőoktatási intézményrendszerhez kapcsolódó akadémiai értékek és normák elfogadása. Mindezek a változások indokolják a felsőoktatásban tanuló ifjúság értékpreferenciáinak vizsgálatát. Empirikus elemzésünkben arra kerestünk választ, hogy van-e összefüggés a mentőtiszt hallgatók felsőoktatási tanulmányaihoz köthető értékorientációja és a munkavállalási szándékuk között. A szakmai szerepek elsajátításának folyamata az adott szakma kollektív véleményének a reprezentálásában jelenik meg. A szakmai képzés legfontosabb közvetítő tényezői az eljárásrendek és hagyományok alapján. Ennek hatékonyságát növeli, ha a leendő diplomások szakmai szocializációja korszerű szakmai tudáson inspiráló intézményi légkörben történik. A szakmai identitások értékalapjai szintén ekkor formálódnak, melyben kiemelkedő szerepet játszanak az oktatók. A felsőoktatással kapcsolatban a foglalkoztathatóság elvárása, a követelményszint meghatározása kevésbé egyértelmű, mint az oktatás más szintjein. A munkaerő-piaci szereplés és érvényesülés egyik meghatározó eleme a keresletnek való megfelelés. Elemzésünk harmadik szegmense azoknak a munkáltatói elvárásoknak a jellemzése, amelyekkel egyrészt a végzett mentőtiszt hallgatók szembesülnek, másrészt a felsőoktatási képzési rendszerrel szemben munkaadók által megfogalmazott elvárásokat is tartalmazzák.

Az egészségügyet érintő változások mindig is az érdeklődés középpontjában álltak, azonban a tudományos vizsgálatok elsősorban az orvosi szakmára koncentráltak. A paramedikális szakmák csak a közelmúlt éveiben kerültek a vizsgálódások előterébe, de ezek elsősorban az ápolók, védőnők illetve szociális munkás hallgatókra terjedtek ki. A kutatásunk egy sajátos egészségügyi szakma, a mentőtisztek utánpótlását vizsgálja, melynek magas az egészségügyi intézményrendszeren belüli presztízse és társadalmi megítélése is pozitív.

A mentőtiszt hallgatók körében végzett kutatásunk több szempontból is újszerűnek tekinthető. Egyrészt a kutatás alanyai körében még nem készült átfogó koncepcióra és mintára támaszkodó empirikus vizsgálat. Másrészt a kutatás értelmezési keretét a pályaválasztási elméletek, a felsőoktatási évek alatt történő professzionális szocializáció, a professzionalizáció és az értékelméletek jelentik nevelésszociológiai aspektusba helyezve. Az elemzés oktatáspolitikai szála a felsőoktatás funkcionális differenciálódásának eredményeként a tudósképzés, az értelmiségi professzióra való felkészítés valamint az általános felsőfokú képzés mellé a felsőoktatásba beemelkedő szakképzések szegmensébe enged betekintést. A mentőtisztek nappali képzése csupán tizenöt éve van jelen a magyar felsőoktatási

rendszerben, míg a mentőtiszt szakirány a környező országokban vagy nem, vagy csak az elmúlt évektől szerepel a felsőoktatási rendszerben. Egy pálya megtartó ereje illetve a pályaelhagyás kérdésköre lényeges kutatási kérdés a felsőfokú végzettséget megkívánó, jobbára segítő vagy közszolgálati pálya esetén. Jelen empirikus kutatás azt a kérdést vizsgálja, hogy vajon a képzés ideje alatt megváltoztathatók-e azok az attitűdök, melyek a pályaelhagyásra készítetik a hallgatót, valamint erősíthető-e azoknak a munkaértékeknek a preferenciája, melyek a pályán maradáshoz elengedhetetlenek.

2. Az alkalmazott módszerek

A kutatást nappali tagozatos mentőtiszt képzést folytató egészségügyi karokon végeztük: Budapesten a Semmelweis Egyetem Egészségtudományi Karán, Nyíregyházán, a Debreceni Egyetem Egészségügyi Karán és Pécsen a Pécsi Tudományegyetem Egészségtudományi Karán. A lekérdezéshez teljes körű (minden nappali tagozatos mentőtiszt szakos hallgató vizsgálata) adatfelvételt terveztünk, ezért mintavételi hibával nem kellett számolnunk. A felhasznált kérdőívet – amelyet korábban Kovácsné Tóth Ágnes (2005) alkalmazott ápolókkal és a tanárokkal végzett összehasonlító kutatása során – a Super-féle munkaérték- és a Rokeach értékeszttel egészítettük ki.

Mivel Magyarországon még nem készült a mentőtisztek körében kutatás, ezért elsősorban leíró jellegű és kvantitatív módszert (survey-típusú) alkalmazó kutatást végeztünk, melynek alapsokaságát a szakma utánpótlását képező három, kulcsszerepet betöltő felsőoktatási intézmény képezte.

A vizsgálatunk alapvető célja annak elemzése, hogy kik és miért választják napjainkban a mentőtiszt hivatást? A következő kutatási dimenziók leírására vállalkoztunk:

I. *Szocio-kulturális jellemzők.* A mentőtiszt szakirányon tanuló hallgatók milyen társadalmi és kulturális jellemzőkkel írhatók le?

II. *A mentőtiszt szakot választók motivációi.* Miért éppen ezt a szakmát választják? Milyen motivációk játszanak szerepet a szak- és iskolaválasztásukban? Mennyire érzik sikeresnek a pályaválasztásukat?

III. *Értékrend.* A mentőtiszt hallgatóknál milyen általános és munka érték preferenciák rajzolódnak ki?

IV. *Szakmakép.* Milyen a hallgatók jövőképe? Milyen elképzelésük van a munkavállalásról? Terveiket milyen tényezők befolyásolják?

IV.1. *Foglalkozási hierarchia megítélése.* A hallgatók véleménye szerint hogyan vélekedik szakmájukról a társadalom és a többi egészségügyi dolgozó? Hová helyezik a mentőtiszt munkát más foglalkozások hierarchiájában?

IV.2. *A mentőtiszt szakma presztízse.* A hallgatók hogyan látják választott szakmájuk presztízst, annak társadalmi megítélését?

A kérdőíves kutatás eredményeit félig-strukturált kvalitatív interjúkkal egészítettük ki. A regionális orvos igazgatók mentőtiszt hallgatóktól elvárt értékekkel kapcsolatos véleményének, tapasztalatainak feltárásában azért részesítettük előnyben az interjú adatgyűjtést, mert ezáltal lehetőség nyílik a téma részletesebb, árnyaltabb, összetett vélemények megismerésére, s az ezek során feltárt szempontok a munkaadók véleményét reprezentálják a következő dimenziók alapján (a nappali tagozaton végzett mentőtiszt hallgatók munkavállalási lehetőségei, mobilitási hajlandósága, értékítélete, és munkához való hozzáállása és a képzés, a végzetek szakmai színvonala).

Az adatelemzés során egy- és többváltozós módszereket – leginkább kereszttábla-elemzést és varianciaanalízist – alkalmaztunk. A változók több csoportja között faktoranalízis segítségével hoztunk létre mintázatokat, míg lineáris regresszió analízis segítségével kauzális magyarázó modelleket teszteltünk.¹ Az alkalmazott statisztikai próbák 1. két mintás T-próba (Independent Samples T test), 2. Egy utas-variancia analízis (One-Way ANOVA); 3. Pearson-féle korreláció definíció szerint a valószínűségi és nem a teljes populációt lefedő mintavétel során a véletlen szerepének becslésére szolgálnak, ezért a közölt szignifikáns eredményeknek kvázi tájékoztató szerepe van: egyrészt a “melyik összefüggés lenne jelentős, ha a mintavételünk nem teljes körű lenne” hipotetikus kérdésre ad választ, másrészt a szükségszerűen nagyszámú statisztikai elemzési eredmények egyfajta szelektálásával a kutatási adatok komplex értelmezését segíti elő.

¹ A statisztikai elemzések eredményeinek közlése során a * ($p \leq 0.05$) és a ** ($p \leq 0.001$) jelölések a következő statisztikai próbákra vonatkoznak: 1. két mintás T-próba (Independent Samples T test), 2. Egyutas variancia analízis (One-Way ANOVA); 3. Pearson-féle korreláció. A lépésenkénti módszerrel (Stepwise method) elvégzett lineáris regressziós modellek eredményeit tartalmazó táblázatok minden esetben szignifikáns ($p \leq 0,05$) béta (Standardized Beta Coefficients) értékeket tartalmaznak.

3. A kutatás eredményei

A pályaválasztási döntés időpontja meghatározhatja a felsőoktatásban való eredményességet és a későbbi pályán maradást. A döntési idő szerint három szakaszt különítettünk el. A korán döntők csoportjába tartoztak, akik a középiskolás éveik előtt döntöttek arról, hogy mentőtisztek akarnak lenni, ide a válaszadók mindössze 6 százaléka tartozott. A középiskolai tanulmányok alatti pályaválasztók vannak a legtöbben (62 százalék), s a viszonylag kései pályaválasztók a középiskola befejezése után döntöttek el, hogy mentőtisztek lesznek (32 százalék). Az eredményeink alapján arra következtethetünk, hogy azok a hallgatók, akik az érettségi után döntöttek a mentőtiszt foglalkozás mellett, az orvosképzésbe történt sikertelen felvételi után választották ezt a szakmát. A korai elköteleződés viszont arra vall, hogy a választás és az általános értékorientáció, a munkaértékekkel kapcsolatos nézetek már korán konzisztens egységet alkottak.

A vizsgálatban szereplő három intézmény eltérően jellemezhető a pályaválasztás döntésének az ideje alapján. A Debreceni Egyetem hallgatói között többségben vannak azok, akik a legkorábban, a középiskola előtt, a Pécsi Tudományegyetem hallgatói körében pedig azok, akik a legkésőbb, az érettségi után döntöttek a mentőtiszt foglalkozás mellett. Az eredményeink alapján megállapíthatjuk, hogy az intézmények és a pályaválasztás ideje között szignifikáns eltérés van ($p \leq 0,013$).

A pályaválasztás időpontja mellett kutatásunkban vizsgáltuk a pályaválasztási döntést befolyásoló egyéb tényezőket. Megpróbáltuk feltárni azokat a tényezőket, melyek a mentőtiszt szakma választásakor döntő szerepet játszottak. A kérdést tíz item szerint vizsgáltuk. Faktoranalízis alapján négy döntési típust azonosítottunk: 1. a biztonság-karrier, 2. pedagógiai-motiváció, 3. családbarát hatás, 4. karitatív döntési típusokat. A mentőtiszt hallgatók 43 százalékának döntési mechanizmusát a karitatív, 12 százalékát a biztonság-karrier, 28 százalékát a pedagógiai motivációi és 17 százalékát a családbarát szempontok befolyásolták. A képzőhelyek között ebben a tekintetben szintén voltak szignifikáns eltérések.

3.1 A képzés rekrutációs bázisa

Az értekezés egyik célja jellemezni a mentőtiszt hallgatók társadalmi, kulturális és gazdasági hátterét. A szülők iskolai végzettsége szerint a mentőtiszt hallgatók 45 százaléka nem elsőgenerációs értelmiségi lesz a végzést követően. Kutatásunkban vizsgáltuk a hallgatók szüleinek iskolai végzettségét, foglalkozását, és létrehoztunk egy családi státus változót. A

hallgatók szüleinek iskolai végzettségére és foglalkozására vonatkozó klaszterek megoszlása alapján a mentőtiszt hallgatók 52 százaléka magas vagy közepes kulturális státuszú családból származik. A magas kulturális státussal jellemezhető családból érkező hallgatók majdnem felének mindkét szülője rendelkezik felsőfokú végzettséggel és több, mint felének legalább az egyik szülője rendelkezik egyetemi, vagy főiskolai diplomával. A közepes kulturális státusúként azonosított családból érkező hallgatók kétötödének egyik szülője rendelkezik felsőfokú végzettséggel. Az alacsony státusú családból érkező hallgatóknak legnagyobb részének egyik szülője sem rendelkezik felsőfokú végzettséggel, a hallgatók egytizedének az egyik szülője végzett felsőfokú tanulmányokat. A mentőtiszt hallgatók egzisztenciális háttérének vizsgálata szerint a hallgatók háromnegyed részének saját megítélése szerint kevésbé voltak anyagi gondjaik, és csak 17 százalékuk nyilatkozott úgy, hogy mindennaposak voltak az anyagi gondjaik. Kutatásunk érdekes eredménye, hogy - az orvostanhallgatókhoz hasonlóan - a mentőtiszt hallgatók háromnegyed része nagycsaládból származik. Ezzel összefüggésben vizsgáltuk a mentőtiszt hallgatók családjának, egzisztenciális háttéré és a testvérek száma közötti kapcsolatot. Adataink szerint szignifikáns eltérés van a családok egzisztenciális háttéré és a gyerekek száma között. A jó anyagi helyzetben lévő családok több mint felében a mentőtiszt hallgatóknak egy vagy két testvérük van. A nagycsaládos mentőtiszt hallgatóknak csak 37 százaléka rendelkezik rossz anyagi háttérrel. Kutatásunk figyelemre méltó eredménye, hogy a jó anyagi körülmények között élő mentőtiszt hallgatóknak is 27 százaléka él nagycsaládban. Az eredmények azt mutatják, hogy az „egykek” aránya kisebb (14 százalék) a nagycsaládból származó hallgatókkal szemben. A képzőhelyek között ebben a tekintetben vagy nem voltak szignifikáns eltérések. Megállapítottuk tehát, hogy a vizsgált hallgatók körében dominálnak a kedvezőbb kulturális és gazdasági státusú nagycsaládokból származók.

3.2 Munkavállalási attitűdök

Kutatásunk lényeges felismerése, hogy a vizsgált hallgatók körében a munkavállalási elképzelések összefüggnek a pályaválasztási motivációkkal. A kutatás során vizsgáltuk a mobilitási hajlandóság és a szakmában maradás közötti összefüggést, illetve a regionális eltérést, valamint a mentőtiszt hallgatók végzés utáni időszakra vonatkozó terveit. A faktorelemzés segítségével a jövőre irányuló stratégiák négy típusát tudtuk elkülöníteni: 1. potenciális pályaelhagyó-vállalkozó 2. hűséges-kitartó 3. bizonytalan-pesszimista 4. családi kötődés.

Eredményeink szerint a potenciális pályaelhagyó-vállalkozó típus tagjai azzal a feltétellel maradnak a választott pályán, ha vezető beosztásúak lesznek. Terveikben szerepel valamilyen vállalkozás elindítása, amely vagy szakirányú vagy egy teljesen más területhez tartozik. Erre a típusra jellemző, hogy nem kapnak otthonról támogatást sem anyagiakban, sem kapcsolati tőkében, így a jövedelem is befolyásolja pályán maradásukat. A másik csoport a hűséges-kitartó, mely tagjai mindenképpen a választott pályán maradnak a jövedelemtől függetlenül. A kereseti és karrier lehetőség sem befolyásolja a munkavállalásukat. A harmadik csoport a bizonytalan-pesszimisták köre, akik tartanak attól, hogy a főiskola után nem kapnak megfelelő állást. A szüleiknek megterhelést jelent az iskoláztatásuk, és az álláskeresésben sem számítanak tőlük segítségre. Az elhelyezkedési gondok és az alacsony kereset kockázatának árnyékában elképzelhetőnek tartják a választott pálya elhagyását. A negyedik csoport családi kötődéssel jellemezhető, akik mindenképpen szeretnék a lakóhelyük és családjuk közelében elhelyezkedni. Bízunk szüleik, rokonaik, ismerőseik kapcsolati rendszerében, amely magában foglal egészségügyi diplomával rendelkező személyt is.

A mentőtiszt hallgatók munkaérték preferenciájának vizsgálatával jellemezhetjük a hallgatók szakmai identitását, ami lényeges eleme a professzionalizáció folyamatának. A mentőtiszt hallgatók munkával kapcsolatos értékpreferencia sorrendjében az első az altruizmus, a második a változatosság. A hallgatóknak a munkával szembeni elvárása, hogy változatos legyen és örömet okozzon a feladat végzése, s ez harmóniában áll a munka jellegével, ugyanis a mentőtiszt szakmában minden eset más, melyben másképp kell cselekedni. A pályaválasztás egyik tényezőjeként megjelenő változatosság nagymértékben hozzájárul a későbbi pályán maradás valószínűségéhez. Ennek az értéknek a hiánya, vagy elutasítása azonban a végzést követően a pályakezdetkor nehézséget jelenthet, vagy akár a szakma elhagyását is előre jelezheti. Az eredményeink alapján megállapítható, hogy a hallgatók majdnem fele (41 százalék) mindenképpen szeretne az Országos Mentőszolgálatnál elhelyezkedni, és ezért az ország bármely területére elmenne dolgozni. A hallgatók egyharmada (33 százalék) szeretne mentőtisztként dolgozni saját megyéje területén belül vagy saját településén. Összességében a hallgatók több mint kétharmada mentőtiszt szeretne lenni, vállalva az ingázás vagy lakóhely változtatást is. A képzőhelyek között ebben a tekintetben szintén voltak szignifikáns eltérések.

3.3 A foglalkozáshoz kapcsolódó érték dimenziók

A sikeres pályaalkalmazkodás egyik feltétele a reális szakmakép kialakulása a pályaszocializáció folyamatában. Az értékvizsgálat során fontosnak tartottuk felderíteni, hogy a hallgatók milyen értékeket tartanak fontosnak a mentőtiszt foglalkozás gyakorlásához. A hallgatók a legfontosabb értéknek az önzetlen segítségnyújtást, és az empátiás készséget tartják, de a mentőtiszt foglalkozás gyakorlásához a szakmai tudás és az önálló munkavégzés is fontos értéknek számít. A hallgatók megítélése a mentőtiszt foglalkozás értékéről a munka jellege és az általuk elfogadott értékek befolyásolják. A képzőhelyek között ebben a tekintetben szignifikáns eltéréseket mutattunk ki. A PTE-EK hallgatói értékelik a legalacsonyabbra a mentőtiszt foglalkozás értékeit. Ennek hátterében a korábbi eredmények és a jelentkezési feltételek különbségei állhatnak. A PTE-EK hallgatói között korábbi tanulmányi eredményeik alapján nagyobb arányban fordulnak elő azok, akik az orvosképzésbe jelentkeztek, és többszöri próbálkozás után sem sikerült felvételt nyerniük. A mentőtiszt foglalkozást alacsonyabbra értéklik az orvosi pályánál. Az ország északkeleti régiójából érkező DE hallgatók az átlagnál kedvezőbb önértéket tulajdonítanak a mentőtiszt pályának. Ezek az eredmények egybevágóak más segítő (pedagógus, szociális munkás) pályákra készülők regionális vizsgálatának következtetéseivel.

A mentőtiszt foglalkozás értékét befolyásoló értékdimenziók nagyon változatosan alakultak a független változók bevonásával. A Super-féle teszt értékdimenzióinak vizsgálatok a munkateljesítmény, presztízs, szellemi ösztönzés, függetlenség és munkával kapcsolatos biztonság jelent meg szignifikánsan befolyásoló tényezőként. Az anyagiak mint érték ellenkező hatású értékdimenzióként jelent meg a presztízzsel szemben. A mentőtiszt szakma mint hivatás elismerése és fontossága szintén fordított irányú összefüggést mutat a az anyagi érték megítélésével. Figyelemre méltó felismerés, hogy azoknál a hallgatóknál, akiknél a presztízs a szakmaiság, a szakma értéke fontos, az anyagi érték fontossága leértékelődik. A Rokeach cél- és eszközértékeinek vizsgálatok is változatos eredményeket kaptunk. A szociáldemokrata, ideologikus, tradicionális, etikus-sztoikus, keresztény célértékek jelentek meg befolyásoló tényezőként. Az eszközérték vizsgálatok a pragmatikus, a keresztény-közösségi, intellektuális-pragmatikus és az etikus-sztoikus bizonyult szignifikáns magyarázó értékdimenzióknak. A hedonista eszközérték (például a jókedélyűség) azoknál a hallgatóknál értékelődik le, akik a pragmatikus eszközértéket (hatékonyság, előítélet-mentesség) fontosnak ítélik. A három képzőintézmény mentőtiszt hallgatói a foglalkozásválasztásukat szignifikánsan befolyásoló értékek közül teljesen mást tartanak fontosnak. A PTE-EK hallgatói a mentőtiszt foglalkozás megítélésakor fontos értéknek tartják azt az eredményt,

melyet a munkájukkal el tudnak érni, valamint a mentőtiszt szakma munkaerő piacon történő kedvező helyzetét. DE-EK hallgatói a mentőtiszt foglalkozás magas presztízsét tartják fontosnak, amely felelősségteljes és fegyelmezett önálló munkavégzést igényel. A SE-EK mentőtiszt hallgatói a mentőtiszt foglalkozás értékeinek a függetlenséget, szabad önálló gondolkodást, fegyelmezett és felelősségteljes munkavégzést értékelik. Kutatásunk érdekes eredménye, hogy a három képzőintézmény hallgatói három eltérő értéktípust képviselnek a mentőtiszt foglalkozás megítélésékor. A képzőintézmények az ország három régiójában helyezkednek el, a régiók társadalmának kulturális arculata markánsan befolyásolja az értékítéleteket. Az első évfolyam a mentőtiszt foglalkozás értékének megítélésékor a munka függetlenségét a munkában való szabad döntést, a bajtársiasságot tartják értékesnek és fontosnak, mindezt hatékonyan, előítéletmentesen és segítőkészen szeretnék végezni. A képzés elején járó elsős mentőtiszt hallgatók kissé idealisztikusan ítélik meg a mentőtiszt foglalkozást. A negyedévesek a mentőtiszt foglalkozás megítélésékor inkább magát a munkatevékenységet, a munkateljesítményt értékelik, a „mentést” ennél a hivatásnál. A végzés előtt álló mentőtiszt hallgatók már megismerhették a mentőtiszt foglalkozás előnyeit és esetleg hátrányait (fizikai és lelki megterhelés, anyagi lehetőségek) és a professziót reálisan látó pályakezdőkkel válhattak. A mentőtiszt hallgatók kezdeti naiv elképzelését a mentőtiszt foglalkozásról, felváltja egy reális professziókép, amivel együtt megmarad a segítőkészség és a szakma iránti elkötelezettség. A képzőhelyek között ebben a tekintetben is voltak szignifikáns eltérések.

3.4 A munkáltatói nézőpont sajátosságai

Kutatásunk során segítségünkre volt, hogy a megkérdezett orvos igazgatók együtt dolgoznak a mentőtisztekkel ebben a hivatásban, s kellő rálátással rendelkeznek a mentőtisztek pályaválasztási motivációira és pályán maradásának tényezőire. A megkérdezettek nagy része a pályaválasztási motivációnak a személyes tapasztalatot, élményt fogalmazta meg. A hallgatók pályaválasztásának motivációs háttér vizsgálata ezzel kongruens eredményeket mutat. A pályaválasztási döntési tényezők között nagyrészt (43 százalék) a karitatív szempontok jelentek meg, mely csoportnál szülő, barát, ismerős, személyes példájának hatása a döntő.

A munkáltatók a végzett mentőtiszt hallgatókat a munkavállalás érdekében mobilisnak találják. Az országos mentőszolgálatnál regionálisan eltérő elhelyezkedési esélyekkel indulnak a hallgatók. Ha a szervezetnél szeretnének elhelyezkedni, kisebb–nagyobb

helyváltóztatással ezt megtehetik, hiszen a szervezeten belül van betöltetlen üres álláshely. Azonban kiemelik annak a lehetőségét is, hogy aki nem szeretne azonnal a helyszíni ellátásban dolgozni, munkatapasztalat érdekében a kórházak sürgősségi osztályain vállalhatnak munkát ezzel szorosan kapcsolódva a megszerzett szakmájukhoz. A munkáltatók fontosnak tartanak annak a politikai törekvésnek a megerősödését, hogy a fiatal munkavállalókat Magyarországon foglalkoztassák. Azzal érveltek, hogy a felsőoktatás túl drága az államnak ahhoz, hogy külföldre képezze a szakembereket és az egyén számára is kényszerdöntésnek tűnik a külföldi munkavállalás, s a mentőtiszt hallgatók is elsősorban az anyagi okokat jelölték meg indokként.

A kvantitatív és a kvalitatív eredmények összehasonlítása alapján megállapíthatjuk, hogy a mentőtiszt hallgatók nem tartják sem kiemelkedően magas elismertséggel rendelkező szakmának, de nem gondolják azt, hogy társadalmilag ne lenne hasznos az általuk választott szakma. A munkáltatók ezzel szemben pozitívabban ítélik meg a mentőtiszt foglalkozást. Hangsúlyozzák, hogy a szakma megítélését maguk a mentőtisztek és a velük együtt dolgozó egészségügyi szakemberek is formálják a munkavégzésükkel. A szakma megítélésének alakulásában fontosnak tartják a média szerepét is.

Az elméleti és gyakorlati képzés szükségszerűen le kell, fedje a szakmában történt változásokat. Az új protokollok ismerete mellett fontos tényezővé válik az élethosszig-tartó tanulásra való felkészítés a felsőoktatásban, mely alapvető eleme a szakmai fejlődésnek és pályán való maradásnak. Interjú alanyaink egyhangúan úgy vélik, hogy a mentőtiszt foglalkozáshoz határozott fellépésre, döntési és irányítási képességre van szükség a beteggel való együttérzés mellett, ami alapvető egy egészségügyi szakdolgozónál. Hangsúlyozzák, hogy ehhez a foglalkozáshoz szükség van az új ismeretek befogadására és új helyzetek felismerésére. Az eredményeink szerint a munkáltatók és a mentőtiszt hallgatók véleménye eltér a mentőtiszt foglalkozás értékének a megítélésekor, hiszen a mentőtiszt hallgatók az önzetlen segítségnyújtást, az empátiát valamint az önálló munkavégzést tartják a mentőtiszt foglalkozáshoz nélkülözhetetlen készségeknek.

Néhány kérdésben összehasonlítottuk a hallgatók véleményét a munkáltatók elvárásaival és megállapíthattuk, hogy a hallgatók reálisan látják a munkaerőpiac elvárásait ebben a szakmában. A hallgatói vélemények azt tükrözik, hogy a szakmához szükséges tulajdonságokat, készségeket reálisan látják mely a szakmai identifikáció egyik fontos része. Az alkalmazkodás jelenti majd a pályára való felkészülésben valamint a tényleges szakmai tevékenységekben, szakmai helyzetekben, szituációkban való helytállást. A munkáltatói vélemények segíthetnek a képzés során végzett szakmai szocializációban megerősíteni azokat

a készségeket és kompetenciákat melyek elősegítik a sikeres pályakezdet és pályaaonosulást.

Nyilvántartási szám: DEENK/185/2016.PL
Tárgy: PhD Publikációs Lista

Jelölt: Szelesné Árokszállási Andrea
Neptun kód: CENHGV
Doktori Iskola: Humán Tudományok Doktori Iskola

A PhD értekezés alapjául szolgáló közlemények

Idegen nyelvű tudományos közlemények hazai folyóiratban (1)

1. **Szelesné Árokszállási, A.**: Indices of motivation background of choosing a career by ambulance officer students.
HERJ. 5, 63-72, 2015. ISSN: 2062-9605.

Magyar nyelvű konferencia közlemények (2)

2. **Szelesné Árokszállási, A.**: A mentőtiszt hallgatók munkavállalási attitűdje.
In: A VIII. Nyíregyházi Doktorandusz (PhD/DLA) Konferencia előadásainak közleménye.
Szerk.: Kerekes Benedek, Nyíregyházi Főiskola, Nyíregyháza, 81-89, 2015. ISBN: 9786155545528
3. **Szelesné Árokszállási, A.**: Mentőtiszt hallgatók pályaválasztásának háttere.
In: VII. Nyíregyházi Doktorandusz Konferencia (PhD/DLA) Konferencia Kiadványa. Szerk.: Semsei Imre, Debreceni Egyetemi Kiadó, Nyíregyháza, 94-103, 2014. ISBN: 9789633184196

További közlemények

Magyar nyelvű könyvek (1)

4. Szerk. Ujváriné Siket, A., Heinrichné Kószegi, K., Papp, K., Farkas, N., **Szelesné Árokszállási, A.**: Kórházi közmunkaprogram ápoló szakképesítések: gondozás gyakorló ápolók részére. Egészségügyi Szakképző és Továbbképző Intézet, Budapest, 172 p., 2009.

Magyar nyelvű könyvrészletek (2)

5. **Szelesné Árokszállási, A.**: Az értékek szerepe az egészségügyi felsőoktatásban
In: A Partium esete. Szerk.: Kozma Tamás, Ceglédi Tímea, Debreceni Egyetem Felsőoktatási Kutató és Fejlesztő Központ, Debrecen, 125-129, 2010, (Régió és oktatás, 2060-2596 ; 7.) ISBN: 9789634734093

6. **Szelesné Árokszállási, A.**: Társadalmi mobilitás és az egészségügyi humánerőforrás.
In: Harmadfokú képzés, felnőttképzés és regionalizmus. Szerk.: Juhász Erika, Center for Higher Education Research and Development Hungary, Debrecen, 104-109, 2010. ISBN: 9789634732778

Magyar nyelvű absztrakt kiadványok (1)

7. **Szelesné Árokszállási, A.**: Pályakép az egészségügyi hallgatók körében.
In: A II. Nyíregyházi Doktorandusz (PhD/DLA) konferencia kiadványa. Szerk.: Kerekes Benedek, Bessenyei György Könyvkiadó, Nyíregyháza, 75-80, 2009. ISBN: 9789639909199

Idegen nyelvű absztrakt kiadványok (2)

8. **Szelesné Árokszállási, A.**: Bologna process and higher education in health care.
In: Nemzetközi III. Nyíregyházi Doktorandusz (PhD/DLA) konferencia kiadványa, 2009. november 20.. Szerk.: Vincze Krisztián, Szent Átanáz Görög Katolikus Hittudományi Egyetem, Nyíregyháza, 141-146, 2010. ISBN: 97896387870966
9. Törő, V., Farkas, N., Papp, K., Ujváriné Siket, A., **Szelesné Árokszállási, A.**: Career motivation of students applied for MSc nursing training.
In: Az ápolás 100 évvel Florence Nightingale után 2010. szeptember 9-10. Nyíregyháza Magyarország. Szerk.: Papp Katalin, Zolcsák Anita, Egészségügyi Kar, [Nyíregyháza], , 2010.

A DEENK a Jelölt által az iDEa Tudóstérbe feltöltött adatok bibliográfiai és tudományometriai ellenőrzését a tudományos adatbázisok és a Journal Citation Reports Impact Factor lista alapján elvégezte.

Debrecen, 2016.06.23.

